

DAXİLOLMA YOLLARI

Qonşu ölkələrlə (Türkiyə, Rusiya Federasiyası, Gürcüstan) intensiv bitkiçilik məhsullarının (təzə meyvə-tərəvəz və tinglər üzərində yumurta topaları və nimfalar daşına bilir) ixracı və idxalı, eləcə də, nəqliyyat vasitələrinin intensiv dövriyyəsi səbəbindən həmin ərazilərdən şərqi meyvəyeyəninin Azərbaycan ərazisinə daxilolma riski yüksəkdir.

Ölkəyə ən çox ehtimal olunan daxilolma yolları bitki və bitkiçilik məhsulları, əl yükləri, konteynerlər, taxta qablaşdırma materialları və nəqliyyat vasitələri hesab edilir.

- Zərərvericinin torpaqdakı sürfə və puplarını məhv etmək məqsədilə cərgələrarası şumlama aparılmalı və kultivasiya edilməli, ağacların kökboğazı ətrafı bellənməlidir;
- Zərərvericinin puplaşmağa gedən sürfələrini məhv etmək məqsədilə ağacların gövdəsinə tutucu qurşaqlar bağlanılmalıdır;
- Zərərvericiyə qarşı əsas mübarizə tədbirlərindən biri kimi bağlarda ağaclar çiçəkləmədən əvvəl və sonra müasir insektisidlərlə 2 və ya 3 dəfə dərmanlanmalıdır. Lakin məhsul yığımına 20 gün qalmış pestisidlərin istifadəsi dayandırılmalıdır;
- Vegetasiya dövründə şərqi meyvəyeyənin inkişaf dinamikasını dəqiqləşdirmək məqsədilə feromonlu tələlərdən istifadə olunmalıdır.

MÜBARİZƏ TƏDBİRLƏRİ

- Karantin nəzarəti gücləndirilməli, zərərverici ilə yoluxmuş ərazidən başqa sahələrə əkin materialı və meyvələrin daşınmasına yol verilməməlidir; Meyvə saxlanılan anbarlar və onların ətrafı bitki qalıqlarından müntəzəm olaraq təmizlənməlidir;
- Bağlarda ağaclardan tökülən meyvələrin emal edilməsi və qurudulub saxlanması qadağandır və belə meyvələr təcili olaraq torpağın 50 sm dərinliyinə basdırılaraq məhv edilməlidir;

Azərbaycan Respublikasının
Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi

✉ info@afsa.gov.az

🌐 www.afsa.gov.az

☎ +994 12 377 00 77

ŞƏRQ MEYVƏYƏYƏNİ

(*Grapholita molesta* Busck)

Meyvə bitkiləri üçün
təhlükə mənbəyi

ŞƏRQ MEYVƏYƏYƏNİNİN BİTKİLƏRDƏ ZƏDƏLƏRİ

Şərq meyvəyeyəni 80-dən çox bitkiyə ziyan vurmaqla, hazırda dünyanın bərk və yumşaq çəyirdəkli meyvə bitkiləri becərilən 47 ölkəsində meyvə ağaclarının təhlükəli zərərvericisi hesab olunur.

Azərbaycanda şaftalı və nektarin bitkisinin müxtəlif sortlarına ziyan vurur və bu ziyan qida bitkisinin çeşidindən və mövsümdən asılı olaraq dəyişir. Hər sonrakı nəsilin zərəri özündən əvvəlki nəsilin zərərinədən çox olur. Sürfənin meyvədə açdığı dəlik və onun ətrafı qətranla örtülür və meyvənin bu şəkildə zədələnməsi onun əmtəəlik keyfiyyətinin aşağı düşməsinə, eləcə də, məhsul itkisinə səbəb olur.

Arealını əsasən, qida bitkiləri meyvələrinin, tinglərinin və digər əkin materiallarının bir yerdən digər yerə daşınması vasitəsilə genişləndirir.

MORFOLOGİYASI

Şərq meyvəyeyəni kəpənəyinin bədəni tünd boz-qəhvəyi rəngdədir. Ön qanadlar bozultu-ağ pulcuqlarla örtülüb, az nəzərə çarpan tükü eninə zolaq var. Qanadlarının ön kənarlarında çəpinə düzülüb dırnaq şəkilli 7 cüt ağ xətt, arxa kənarlarında isə 7 cüt qara xətt vardır. Erkək və dişi fərdlər bir-birinə çox oxşasalar da, dişi fərdlər erkəklərdən bir qədər iri olması ilə fərqlənir. Onlar adətən yarpaqların arasında gizlənilir.

Sürfələr zoğlara və meyvələrə zərər verir. Nimfalar cavan ağaclarla təpə tumurcuğunu zədələdikdə yan tumurcuqların inkişafı nəticəsində ağac özünü bərpa edir. Lakin zədəli zoğlar çox olduqda ağaclar həddindən artıq kollanır. Pup isə meyvənin üzərində və ya içərisində, qabıq altında, budağın gövdəyə birləşən hissəsində, yerə tökülmüş bitki qalıqları arasında və ya altında, torpağın üst səthində rast gəlinir. Bəzən, bir meyvədə 5-10 ədəd şərq meyvəyeyənin sürfəsinə rast gəlmək mümkündür.

INKİŞAFI

Şərq meyvəyeyəni avqustun sonu sentyabrın əvvəli temperatur +15°C aşağı olduqda diapauzaya gedir. Qışlama barama içərisində olan sürfə mərhələsində baş verir. Barama içərisində və ya diapauza dövründə sürfələrin qidalanması bioloji qanunauyğunluğa görə mümkün deyil. Şərq meyvəyeyəni adətən aprel ayının birinci 10 günlüyündə qış diapauzasından çıxır.

Havanın temperaturu +8+10°C olduqda barama içərisində olan sürfələr puplaşmaya gedir. Yeni nəslin yetkin fərdinin çıxması və yumurta qoyması havanın temperaturu +12+14°C olduqda baş verir. Qoyulmuş yumurtalardan 6-12 gün sonra yeni nəsil nimfaları çıxır və məhsula zərər verməyə başlayır. Şərq meyvəyeyəni soyuğa az davamlıdır, -10-12°C-də məhv olur. Sürfə tam inkişaf etdikdən sonra girdiyi dəlikdən meyvəni tərk edir və həmin hissələr qətranla örtülür.

BİOLOJİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

İqlim şəraiti ilə əlaqədar olaraq zərərverici bir ildə 6-7 nəsil verir. İstinadlara əsasən, ABŞ və Yaponiyada 4 nəsil, Fransada 4-6 nəsil, keçmiş Sovetlər İttifaqında 4-5 nəsil, Azərbaycanda isə Quba-Xaçmaz bölgəsində 4 nəsil, Şəki-Zaqatala bölgəsində 4-5 nəsil verdiyi müəyyənləşdirilmişdir.

ŞƏRQ MEYVƏYƏYƏNİNİN TƏSƏRRÜFAT ƏHƏMİYYƏTİ

Şərq meyvəyeyəni xüsusi təhlükəli karantin zərərvericilərdən biridir. Müxtəlif illərdə Dağıstanın cənubunda şaftalı və armud bitkisinin zoğlarının 12,2-18,4%, meyvələrini isə 25,0-38,2% zədələmiş, məhsul itkisi isə 50%-ə çatmışdır. Avropa ölkələrində şaftalının meyvə və budaqlarını zədələməsi 90%, armud bitkisinin isə 50%-ə bərabərdir. Çində armuda 50%, Özbəkistan və Zaqafqaziyada heyva və armuda 70%, gec yetişən şaftalı sortlarına isə 100% zərər vurduğu məlumdur. Şərq meyvəyeyəninin gavalı, alma, əzgil və ərikdə isə zərəri nisbətən az olur.

